

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅ ԿԱՐԵԱՑ

Դասույ իւրաքանչիւր շրջանը՝ 52 օրինակ է:

Ստորագրութեան տեղն է Պօլիս, Ջինճիրլի—խան վերի յարկ թիւ 18:

Դուրս երկաթից թերթից փոստայի ծախքը առնողին վրայ է:

Շրջանին գինը գահեկան կանխիկ	60
Կիսաշրջանը	50
Մէկ թիւը՝ փարսյ	50
Մանուցմանց տողն է գահեկան	2

ԹԻԻ 188 ՉՈՐԵՒՇԱՐԱԹԻ

Դ. ՅԱՐԻ Դ. ՇՐՋԱՆ

1872 ՅՈՒՆՈՒՄԱՐ 5

ԿԱՄՐԿԱՊ

Անէն ժամ մը հեռաւորութիւն ունեցող գիւղ մըն է այս, և կամրկապ կոչուելուն պատճառը կարծեմք սա ըլլալու է, որ հին ատենները հարսն ու փեսան կարմիր ժապաւենով կը կապեն եղեր, որմէ մնացեր է այս գիւղին անունը կամրկապ և կամ կարմիր կապ:

Բայց հիմա այդ կապը բոլորովին քակուեր և միայն գիւղին անունն է մնացեր: Վասն զի մեծ ու պզտիկ, մայր ու զաւակ, լաճ ու լա, կոտ օրն 'ի բուն և տարիներ ողջոյն արիւն արցունք կը թափեն, լաց ու կոծ ամեն մէկ վայրկեան:

Ինչո՞ւ պիտի ըլլայ, գիւղին մէջ մարդ մը նացերէ՛ որ մայրը՝ քոյրը՝ զաւակները և վերջապէս ազգականները չը ձգէ՝ ու Պօլիս եկած չըլլայ:

Պօլս փափկասուն երիտասարդներէն մէկը եթէ գործով մը դուրս երթալու հարկադրուած ըլլայ՝ սուգ մըն է տանը մէջ կը տիրէ, ընտանիքին ամեն մէկ անդամը վրան կիյնան, ամենքը մէյմէկ տեսակ խօսքով այդ երիտասարդը համոզել կը ջանան, որ դուրս չերթայ, վասն զի կարօտին չը պիտի կրնան

գիմանալ: Հազա այն խեղճ կամրկապցի՞ն... որ տարիներով և թերեւս մինչև դերեզման չը պիտի տեսնէ՝ իւր Հայրենիքը...

Հիմա հոս ընթերցողաց պէտք է տեղեկու թիւն մը տալ կամրկապ գիւղին բնակչացը վրայ:

Այս գիւղը 160 տուն Հայ բնակիչ ունի, և այս հարիւր վաթսուն տնուորէն 160 պանդուխտ կը գտնուի Պօլսոյ մէջ, որ ըսել է իրարու վրայ ամեն մէկ տունէն մէկ մէկ մարդ պակսած է: Արդ տեսնեմք այս պանդուխտները Պօլսոյ մէջ ինչ գործի են և ինչ կը շահին: Ասոնց 20ը վաճառականութիւն կրնան և քիչ շատ ստակ կը շահին, 30ը ծխալաճառ և չիւր են, քառասունը օրը կը վաստըկի՝ օրը կուտէ, 20ը հոս հոն գոնէ պառկելու տեղ մը կրնայ գտնել, իսկ մնացեալ 50ը ուտելու համար չոր հաց մը չը գտնելէ 'ի զատ՝ ձիւնեքու անձրեւներու տակ անպատասպար կը թափառի Պօլսոյ փողոցներուն մէջ:

Կարելի է ըսեն ոմանք՝ ինչո՞ւ իրենց երկիրը չեն դառնար:

Ինչ ընեն խեղճերը, ուր որ ալ երթան՝ թշուառութիւնը ետեւնուն կը հասնի: Արդէն կամրկապ գիւղի մէջ թիւ մը վարուցանի

հող չի կայ . ուտելեաց սղութիւնը Մայրաքաղաքիս կը համապատասխանէ :

Մէկ խօսքով կամրկապի մէջ ծախս պէտք է , բայց գործ չի կայ , և տեղացիներն ալ կարծես թէ երգում ըրած են այս ապառաժուտ ձորը թողլով՝ ուրիշ տեղ չը գաղթելը մինչև որ անօթութիւնը զիրենք մէյմէկ մէյմէկ անդիի աշխարհ չը գաղթեց նէ :

Հիմա հարցո՞ւր թէ քանի՞ մարդ մնացեր է գիւղին մէջ :

— Տա՛ւր . . . .

Քանի որ Ակնայ այս փոքրիկ գիւղին բնակիչները իրենց տգիտութեամբը թշուառութեան մէջ կը տառապին՝ արդեօք Հայաստանի գիւղերը , գիւղաքաղաքները և աւանները սրչափ ցաւալի թշուառութիւններ տեղի կ'ունենան , և տգիտութեան մէջ խարխափող գաւառացի աղջայինք՝ իրենց բարօրութեան համար դարման մտածելու անփոյթ՝ շարունակ կը հեծեն :

Ի՞նչ , միթէ իրենց օրական պարէ՛նն ալ Պօլսեցին մտածէ (և Պօլսեցի՛ն ով մտածէ) , երբ իրենք իրենց պէտքը չ'են կարող մտածել :

Ողբամ գրեզ Հայոց աշխարհ , ողբամ գրեզ :

ՍԷՏԱՅԻՆ ՀԱՒԱՏՔԸ

Սէտան դեկտ. 31 թերթովը յուսահատութեան մէջ ինկեր՝ իր յուսահատ ազգակիցները յուսահատական վերջին ջանքերով յուսադրելու ելեր է :

Տաճկերէն առած մը կայ , « այընըն գըրգ պէյիթի վար , գըրգըտա ախլաթ իւստիւնէ տէօնէր » Սէտա ալ կաթողիկոսութեան վրայ տեղացած երկնային պատուհասները իբրեւ թէ կաթողիկ եկեղեցւոյն հերետիկոս թշնամիներուն գործը նկատելով՝ յուսոյ նշոյլ մը գտնելու համար՝ անցելոյն կը դիմէ և կըսէ թէ , « ենթադրենք թէ 43 տարի առաջ կապրինք , այն թուականին մէջ՝ յորում հերետիկոս Հայերը զմեզ աքսորել տուին և մխիթարուինք . աքսորուեցանք . բայց յաղթանակաւ վերա-

դարձանք և արեւելեան հպատակ ազգաց կարգն անցանք (այսինքն մարդու կարգ) » կաթողիկ եկեղեցին ամեն ատեն իր թշնամեացը յաղթեր է . և վաղուան ծագելիք արեգական ճշդութեանը պէս հաւատալու ենք որ , դարձեալ պիտի յաղթանակէ :

Այս ձայնը Սէտայը Հաղբղըթի ձայն չնմանիր , այսինքն արդարութեան ձայն չէ , պարզապէս տղու մը լալու ձայնն է և տղու մը յամառութիւն :

Հազար անգամ անհերքելի ապացոյցներով պատմական փաստերով՝ և նոյն խօսկ կաթողիկեներու նամակներով հաստատուած է որ , աքսորել տուողը մենք Հայերս չենք , այլ իրենց երկրպագած ճիղուխթները . Սմեն օր նօրէն ելնել ու մեղաքսորել տուէք ըսելը կամտաղտ կալի անհասկացողութիւն մըն է և կամնող կալի տգիտութիւն , որ զրուցելիք խօսք չունի , միեւնոյն բանը հազար անգամ կը կրկնէ :

Սէտան կը հաւատայ որ , կաթողիկ եկեղեցւոյն թշնամիները՝ ինչպէս որ ամեն ատեն նոյնպէս և հիմա բնաջինջ պիտի ըլլան . բայց Սէտա՛ , աղէկ դիտցիր որ կաթողիկ եկեղեցւոյն թշնամին այս անգամ նոյն ինքն Բրիտանոս է . վախցիր ըսածէդ և սարսափէ . Բրիտանոսեայ եկեղեցւոյն հիմնադիրը չպիտի ներէ , որ իւր պաշտելիութեան իրաւունքը տկար արարած մը իրեն սեփհականէ , տկար և տկարամիտ :

Ի՞նչպէս , հիմայ պիտի կարենան ըսել որ Բրիտանոս ալ մահվ պիտի ըլլայ . լուէ և պապանձէ . չգիտնալով անգամ մը մեղանջեցիր . երթ այսուհետեւ մի մեղանջեր , որ մենք ալ Բրիտանոսի հետ տղօթենք քեզ համար՝ Հայր , թող դմա , զի ոչ գիտէ զինչ գործէ :

Այս կէտը աչքէդ վրիպել տալու համար՝ մէյ մ'ալ ելեր կըսես թէ՛ կաթողիկ եկեղեցւոյն վրայ տեղացած այսչափ չարեաց պատճառը բնութեւն հետամուտ չըլլալու ենք . վասն զի աստուածային գաղտնիք մըն է , ի՞նչ գաղտնիք պիտի ըլլայ . Աստուած մատենըրը աչքէ պիտի խօթէ որ իմանաս , չե՞ս հասկնար որ կաթողիկ եկեղեցիէն երես դարձուցեր է և կը թողու որ՝ ինքն իրեն փլի . քու խելքովդ մենք կաթողիկ եկեղեցւոյն թշնամի ենք (մենք Պա-

պականութեան թշնամի ենք, և ոչ թէ կաթո-
լիկ եկեղեցւոյն) և հետեւապէս բնաջինջ պիտի
ըլլանք, այնպէս չէ՞... խնդանք քիչ մը, սա
քու Պապիդ ու Պապականութեանդ կործա-
նումը աչքերնուս առջեւ ունենալէն ետեւ՝
ի՞նչ յիմարութիւն է հաւատալը որ, մենք բը-
նաջինջ պիտի ըլլանք՝ ու Պապը վերականգնի.
Մէտայի խելքին աշխարհք կործանելու է որ՝ մէկ
Պապը վերականգնի. ասանկ ըլլալուն թող մէկ
Պապը կործանի՝ (ինչպէս որ կործանեցաւ) ու
աշխարհք կանգուն մնայ. աւելի աղէկ չըլլար.

Բայց ան ատեն հարկ կըլլայ որ Մէտան ալ
մէկտեղ կործանի. թող երթայ կործանի.

Մէտան թող համոզելու չելլայ որ 43 տարի
առաջ կապրի. մենք իրեն տեղ կը հաւաստենք
և աւելի ետ կը քշենք մինչեւ միջին դար, ա-
նիկա միջին դարու մէջ ապրիլ կուղէ, որպէս
զի մարդկան ածիւններով զաշխարհ աւերակ
դարձնէ և խարուկահանդէսներու մուխերով
արեգական լոյսը խափանէ՝ և այն մութին մէջ
գործէ.

Բարեբաղդաբար միջին դարն անցած է.
կործանման դարուն մէջ կը գտնուի.

ՀԱՍՈՒՆԵԱՆՅ ԱՂԵՐՍԱԳԻՐԸ

Մայրաքաղաքիս Հասունեան Լաթին կա-
թոլիկները անցեալ երեքշաբթի օրը վերստին
Բարձր. Մեծ. Եպարգոսը ձանձրացնելու ել-
նելով նոր աղերսագիր մ'ալ տուեր էին այս
անգամ յիշեալ աղերսագրին պատճէնը ձեռ-
քերնիս անցած ըլլալով՝ ահաւասիկ կը հրատա-
րակենք:

«Մարուզ չաքէր քէմինէլերի տիր քի,

Մալիւմի ճիւմլէի ալէմեան օլտուղու վէչհ
իւզրէ, շու սօն սէնէլերտէ քիւրսի շէրիֆ
եանի հալէա թախթնիշին Աղիզ Բաբանըն մէղ-
հէպինի թէրք ու ըէտտ իթմիշ՝ վէ Բաբա հաղ-
րէթլերի թարաֆընտան տախի լանէթլէ թարտ
օլունմուշ, վէ տիւնեա միւվաճէհէսինտէ Բա-
բիսթլիք նամը իւղէրլերինտէն քիւլլէն լաղվ վէ
մահվ իտիլմիշ օլան տէօրթ նէֆէր փիսգօպոս
վէ քըրքտան միւթէճավուղ ըհհապինին սէք.

սէն պինտէն զիյատէ միլլէթի ածիզանէմիզտէն
(թօհաֆ շէյ. Էրմէնի կաթօլիյի միլլէթի տէ
վար ըմըշ. քիմի՞ն հապէրի վար ըտը) իքի
իւչ պին նէֆէրինի իզլալ իթմիշլէր (տահա
չօգ տահա չօգ. պիր դըրդ էլլի պին դատար
օլմալը զաննըմըճա. նիշիւն տօղրու սայըսընը
զիքր իթմէտէն իճթինապ իտէյօրլար աճէպա):

Պունտան տա գաթի նազար էֆէնտիմ, պի-
զիմ պիր թագըմ էմլաք վէ քիլիսալէրիմիզի
զապթ ու զասպ իթմիշլէր՝ վէ պունտան պէօլլէ
տէ հալէա զսպթ իթմէք էֆէքարընտա տըր-
լար, քէնտի թապիրլէրինճէ կիւեաքի մէղ-
քիւր քիլիսալէր Հազրէթը իսա նամընա՝ վէ
մէղքիւր էմլաքլար տախի Հազրէթի իսանըն
թէպալիյէթինտէ պուլունան կաթօլիկլէրին
դըսմը նամընա ինչա վէ իշթիրա օլունմուշ օ-
լուպ՝ քէնտի հազգլարը օլույօր, ֆաղաթ հա-
գիգէթի հալ էօլլէ տէյիլ տիր. կէրէք մէղ-
քիւր քիլիսալէր վէ կէրէք էմլաքլէր Բաբիսթ-
լիք նամընա՝ վէ Աղիզ Բաբանըն էմրինէ մէր-
պութ պիր քէյֆիյէթ օլուպ՝ Բաբանըն լանէթ
օգուտուղու դըսմընա տալա վէ գաթան տիւշ-
մէղ, էկէր դըսմը մէղքիւր պու քիլիսա վէ էմ-
լաքլէրէ հիսսէտտը օլմաք իսթէրսէ, օ՛ տախի
Հազրէթը իսայը թանըմաղլա՝ վէ անըն թէ-
պայէթինտէ պուլունմաղլա օլմայուպ՝ իլլա էվ-
վէլ վէ էվվէլ Աղիզ Բաբայը թանըյուպ՝ անըն
թահթը հիմայէսինտէ պուլունմաղլա օլուր պիր
քէյֆիյէթ տիր: Հալ պու քի տալ Բաթօլիկ
պիզ իզ կիպի վահի իտտալէրլէ սէմթինէ ուղ-
րամաղլըղա հազգ ու սէլահիյէթլէրի գալմա-
մըշ օլան միլլէթ վէ մէղհէպի ածիզանէմիզէ
(եանի Լաթինիյէ) մախսուս քիլիսա վէ մանաս-
թըրլարըմըղը զասպ ու զապթ իտուպ տէ մէղ-
հէպ վէ միլլէթիմիզի քիւլլիյէն իզմիհլալ վէ
բէրիշան իթմէք եագըշըր մը: Հագգըմըղը
հազգ իտին էֆէնտիմ, էկէր հագգըմըղտա
եօղ իսէ՝ հիշ օլմաղսա թարաֆը հաթըր իշիւն
պու արա տտալէթի սէթր իտին:

Գալտը քի, էֆէնտիմ, իքինճի պիր խու-
սուստա Բաթրիքլիք մէսէլէսի տիր քի, Տէվ-
լէթը Ալիյէնին գալմանին ու նըզամթը վէ խը-
րիսթիան մէղհէպլէրինին ՔԵԱՅՅԵՍԻՆԻՆ ահ-
քեամը իքթիզասընճա (հաշա... ուճը օրթա-

սը ըլա եալան՝) Բաթրիք տիմէք ըէյիսի ըուհա-
նի տէմէք օլուպ՝ (յնճիլի շէրիֆի՝ն ահքեամը
մը տըր պու՝ եօգսա Աղիզ Բաբանըն մը . պէ-
քի քեաֆֆէի Խրիսթիան միլլէթ տէմէք Բա-
բիսթլիք տիմէք իսէ՝ օ տա պաշգա . եօգսա
նէ Խրիսթիան մէղհէպինին նէ տէ Տէվլէթը
ալիյէնին նըղամաթընըն հիշ պէյլէ պիր ահ-
քեամը եօգ տուր . պունուն տա իսպաթը շու-
տուր քի , նէֆսի իսթամպօլտա ըսհպան օլ-
մաք շարթի իլէ էրմէնի Բաթրիյի օթուրմուշ
վար տըր . նէ՛րէտէ գալտը շու ահքեամլար ,
պէլքի օ վագըթ տահա տօղմամը օլունլար)
Բիսգոպոսլարըն ինթիլիսպըլլա օլուր վէ ճէ-
մաթըն վէ ատի բաբասլարըն Բաթրիք՝ին-
թիլիսպընա միւտախէլէյէ սէլահիյէթլէրի
եօգտուր , չիւնքի պիզ էրմէնի տէյիլիզ , վէ
ճէմաթըն պու հագգընը վէ նիզամը շէրիի
գապուլ իթմէյիզ . եալընըզ Բիսգոպոսլարըն
ինթիլիսպը միւթէպէր տիր , վէ էկէր տօղրու-
տան տօղրու Բաբա հագրէթլէրի ինթիլիսպ
իթսէլէր՝ վէ տիւվէլը էճնէպիյէլէր թաստիք
իթսէլէր՝ տահա զիյատէ խօշնուտ օլուրուզ ,
վէ հագգըմըզա գէրրէճէ թօգունմազ . իւչիւն-
ճի պիր խուսուս տախի շու տուր քի , կէրէք
մէղհէպիմիզ վէ կէրէք թէպաիյէթիմիզ ալէյ-
հիտէ զուհուր իտէն թէատտիաթ վէ միւֆ-
թէրիաթը ասլա վէ գաթան գապուլ իթմէ-
յիզ :

Ամա Ֆագաթ Բաբիսթլիք իքթիզասընճա
Բաբա հագրէթլէրինէ տախի սատագաթա մէճ-
պուր իսէքտէ՝ եինէ տէվլէթը ալիյէ հագգըն-
տա տէրքեար օլան հիւսնիւ սատագաթըմըզտա
գուսուր իթմէյիզ , պու իքի հիւքիւմտար մէն-
ֆաաթլարընըն վուգույի թէնաքիւսինտէ հաճ-
կըսընա զիյատէ սատագաթտա պուլունմադը-
մըզ պահսը իքինճի պիր մէսէլէ տիր վէ Տէվլէթը
Ալիյէյէ պիտ տէյիլ տիր . չիւնքի էօյլէ պիր
հալ վուգուլինտէ Լաթին ճէմաթըմըզըն մէն-
ֆաաթը հաճիլը բօլիթիքայա սիւլիւք իթմէք՝
վէ հաճկըսընա զիյատէ սատագաթ իզհար իթ-
մէք լազըմ կէլիր իսէ , աճա կէօրէ հարաքէթ-
տէ պուլունմազ սէլահիյէթինի պիզ քէնտի-
միզէ սագլարըզ . Ֆագաթ Զաթը ալիլէրինիզ
սաֆթէրունճա թէէմին օլապիլիրսինիզ քի ,

մէղքիւր միւֆթէրիաթ տիւշմէնլէրիմիզին պիր
էսէրի զարագքեարանէսի տիր քի , ասլա ի-
թիպար օլունմամալը :

Խիւլասայը քէլամ , չաքիրլէրին նիյազը ա-
պիտանէսի շունտան իպարէթ տիր քի , մէսէ-
լէի հագըրէտէ առալէթ ու հագգանիյէթտէն
զիյատէ պիզ կիպի բէրիշան պիր միլլէթին մէն-
ֆաաթընը կէօղէթմէք ինայէթ վէ միւրվէթի-
նիզ իզ թիզասընտան տըր . պախուսուս քի ,
Զաթը ալիւնիզին պէրտէվամ թաճիզ վէ չաքիւ-
լէրին աճիզ օլմասընըն մատտի պիր սէպէպինին
գալտըրըմասը խուսուսը էհէմմիյէթի ազիմէ-
տէն օլմասը իլէ պէրապէր , օլ պապտէ վէ հէր
հալտէ էմր ու ֆէրման հագրէթի մին լէհիւլ
էմրին տիր :

Պէնպէկէան հաճաճ Զիճ Էրմէնի
Կաթիւնի վէ պիւլիւն Լաթին
Հառանէան Դիւլէթի (77000
սորադրուլիւն , աճիւսուլիւ-
բաւ սորադրուլիւն) :

ՄԱՆՐ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարդ մը առաքինի ու բարեսիրտ եղած
ըլլալու համար հարուստ ըլլալու է :

Հարուստ ըլլալու համար անխիղճ ըլլալու
է :

Ողբատ մարդը ամեն իրաւունքէ զրկուած
կ'ըլլայ :

Անկողմնակալ մարդը ամեն ատեն խմբա-
գիր կ'ըլլայ , խմբագիրն ալ անկողմնակալ :

Լրագիրները երբեմն տաղակալի կ'ըլլան ,
ընթերցողներն ալ սակաւաթիւ :

Տղայք դպրոց երթալով մարդ կ'ըլլան ,
վարժապետներն ալ տղայ :

Արհեստը չը բանող մարդը վարժապետ
կ'ըլլայ . վարժապետներն ալ հետզհետէ խմբա-
գիր :

Օսմանիյէի թատրոնը՝ գացողը մէկ վճար-
քով երկու ներկայացում մտիկ կ'ընէ . մէկը
յուշարարին ձայնն է :

ճշմարտութիւն խօսողին անկիրթ է կ'ըսեն,
սուտ խօսողին ալ՝ շողոքորթ :

Աղքատութեան աղբիւրը ծուլութիւնն է .
իսկ հարստութեանը՝ անիրաւութիւն :

Աղատութեան սահմանը՝ ամեն բան աւ.
բեւոյս վրայ է :

Շատ խօսելը՝ հանճարեղ ըլլալու նշան է :

Մեծ մեծ ջարդողին, զրախօս կըսեն, իսկ
մենք ստախօս կանուանենք :

Փառաւորութիւլ ուղղը քսակը բաց բըռ-
նելու է :

ԱԿԱՆՁ ՄԻ ԿԱԽԵՐ

— Թրէնվայի ընկերութիւնը ասկէ վերջը զուր-
նաները և դրօշակները աւելցնելով՝ կառքերը
անդիւր աշխարհքը ճամբորդ չպիտի տանին ը-
սեն՝ ականջ մի կախեր :

— Գարագիւղի նոր կամուրջը այս ընթացքով
քիչ ատենէն կը լմնայ ըսեն նէ՝ անոր ալ ա-
կանջ մի կախեր :

— Երկու հարիւր հազար ֆիօրին չահող բի-
անդօ և կամ ալավինկօի տումակները մէկ մէ-
ճիտ քառթի ծախող Հրէից կամուրջին գլուխը
պոռչտալնուն ալ ականջ մի կախեր :

— Բերայի սյրած տեղերէն գիշեր ատեն ա-
պահով կանցնուի ըսողին ապահովութիւնդ-
կուզես նէ՝ ականջ մի կախեր :

— Բերայի Մեծ փողոցէն հիմակու առուտուր-
ներով զբաղող՝ գործերնին անյայտ՝ իսկ ար-
հեստին ծանօթ պատուաւոր անձինք բոլո-
րովին անհետացեր են ըսողին ականջ մի կա-
խեր :

— Մամուլի բաժանորդ եղողներէն շատերուն
մենք բաժանորդագիրը վճարած ենք ըսել-
նուն ականջ մի կախեր :

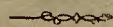
— Բերայի մէջ պատուաւոր կերպով ապրուստ-
նին ճարելու համար խիստ վարպետօրէն շին-
ուած խաղի թուղթերով քանի քանի աւանակ
երկտասարդները շատ ատեն իրիւրալիս սիւրի
քիւլահ ձգողներուն այս համեստ գողութիւնը
Ոստիկանութեան կողմէն բոլորովին արգիւրուե-

ցաւ ըսեն նէ ականջ մի կախեր :

— Հասուն էֆէնտին օր մը դարձեալ իւր առ-
ջի մէսնէտին և աղդեցութեանը տէր ըլլալով՝
ինչպէս ասկէ առաջ՝ դորժերը (հալլ ու թէս-
վիյէ) պիտի ինէ ըսեն նէ՝ ամենին ականջ
մի կախեր :

— Տարեգլխուն դպրոցի կառավարիչներուն
(այսինքն՝ առաջաճիւններուն) շարունակ տա-
րի մը տղայոց չաթ փաթ դարկած թաթ և
թօգաթ և այլններու իբր վարձատրութիւն
տղոյմէ առած չիլ չիլ մէճիտիէները օղիէ ու-
րիշ բանի կը վատնեն ըսեն նէ՝ ականջ մի կա-
խեր :

— Ընթերցող, մենք զօռ թօփուղ չունինք,
դրածներնուս կուզես ականջ կախէ կուզես
ականջ մի կախեր :

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ ԲԻԱՆԻՍԹ ՄԸ

Մութ գիշերուան մը խոր լռութեան մէջ
երբ ընտանիքի մը ամեն մէկ անհատ մեծ ու
պզտիկ կը քնանային, տանը մէջ յանկարծ բիա-
նօյի մը ներդաշնակաւոր ձայնը լսուեցաւ .
ո՞վ էր բիանօյին հետ խաղցողը . — ոչ ոք .
վասն զի սենեկին մէջ քնացողը իր անուշ քու-
նէն երբ սթափեցաւ և բիանօյին մօտեցաւ,
բիանօյին առջև մարդ չ'կար :

Ձարմանալին սա էր որ՝ տակաւին ձայնը
կտրած չէր . չէնք շնորհք օրերայ մը կը զար-
նէին և երբեմն ալ մարշ :

Հրա՛ջ էր այս թէ պատրանք . կալիփսէի
յաւերժահարսո՞նքն էին, որ կիթառին տեղ՝
բիանօն կը նուագէին, չէ նէ երազ մը՝ որ մին-
չեւ իրականութիւն կերկննար :

Ի՞նչ պիտի ըլլար այս . ճրագը վառել պէտք
էր որ գաղտնիքն յայտնուէր :

Բիանիսթին ձայնը՝ որ բիանօյին անուշ ձայ-
նին ընկերանալով՝ անսովոր ներդաշնակութիւն
մը կը կազմէր, ճրագին գործն ինք տեսաւ . և
հարկ չը թողուց որ իր գաղտնիքն ուրիշը մատ-
նէր :

Որո՞ւ մտքէն կանցնի թէ կատու մը գիշեր
ատեն բաց բիանօ մը գտնելով՝ անոր մատնե-
րօն վրայ իր փափուկ թաթիկներովը պիտի

ցաթկուտէր՝ և Յոս.քինիի մը ճարտարութեամբ օրերա մը յօրինէր կամ հրաշք մը գործէր :

Անշուշտ սիրահարական երգ մըն էր նուազածը, որ իր սիրուհւոյն վրայ բաւական աղ-դեցութիւն պիտի ընէր՝ եթէ հօն ըլլար, և սակայն տանտիրոջը քունը խանգարեց կամ թերեւս բիանոյին ազօռը աւրեց :

Երիտասարդ մը՝ իր դերձակին երթալով հարցուց թէ՝

— Պարոն դերձակ, մօտա բանթալօնցուներ եկա՞ն :

— Նախ և առաջ սա հինցուցած բանթալօնիդ ստակը տուր, վերջը կը զուրցեմ :

Սեւտն էֆէնտի Պէղիբեանի Արհեստական դպրոց մը հիմնելու նկատմամբ երկրորդ մէկ յօդուածն է, զոր Պօլսոյ արհեստաւորաց ու-շադրութեանը կը յանձնենք :

— Արուեստները արեւելքի մէջ հետզհետէ լց-նալու վրայ են, ասոր պատճառը ոչ թէ արեւել-ցոց արուեստի յարմարութիւն չունենալն է, կամ արուեստից պէտքը չզգալն է, այլ արուեստից հա-մար պարտաւարտաշած ոչ դաստառ եւ ոչ դասա-րան ունենալն է :

Եւրոպա այսօր մեր ձեռքէն չէր կրնար յա-վըշտակել մեր արուեստները, եթէ մենք ալ Եւ-րոպայի պէս ունեցած ըլլայինք արուեստանոցներ, ուր աշակերտք հրահանգութիւն իրենց արուեստին ձեռքին պէտք եղած ամեն գիտելիքներուն մէջ :

Արեւելք այսօր ոչ միայն իւր յետադիմութիւնը կղզայ, այլ եւ անոր դարմանը կը մտածէ թէ միայն արուեստանոցներ բանալով կրնայ ըլլալ . ինչո՞ւ ու-րեմն մինչեւ հիմա այսպիսի անհրաժեշտ պէտք մը չը-ցընելու ձեռնարկութիւններ չեն տեսնուեր :

Ասոր պատճառը գլխաւորապէս այն է որ միջոց կը պակսի արուեստադիտին ձեռքը :

Արուեստաւոր մը ժոյքան դժուարութիւններ կը կրէ մինչեւ որ իւր արհեստը ձեռք բերէ, որ այնուհետեւ իւր առանձնական շահուն ետեւէ եր-թալով, ասպագայ աշակերտաց խնամքը միայն ան-գամ չուզեր բերել :

Յիբաւի մեր մէջ հարուստներ պակաս չեն,

բայց նոցա դործերը, զբաղմունքը, մտածութիւն-ները կը ձկտին բնականապէս իրենց հարստութեանը աղբիւրները շատցնելու, սեղանաւորական ու ա-ռետարական միջոցներով, որով բաց ի մէկ երկու-արուեստագէտ ազնուատոհմ դերդաստաններէն, հարուստներուն մեծագոյն մասը իւր զաւակաց ա-պագայն արուեստից մէջ չըլլալն զգալով, պէտք եղած հոգն ու ակնարկը չէր կրնար արուեստից վրայ ձգել, ու արուեստադէտները խրախուսելու ձեռնարկելէն շատ հեռու էր :

Արուեստաւորք՝ յնքիրենին մնալով, հարկաւ արուեստանոցի պէտքը այն ժամանակ առաւել կըզ-դան երբ արդէն իրենց կեանքը մաշեցուցած են մինչեւ որ մուրացկանութեամբ եւ բնական յար-մարութեամբ կատարեալ հմութիւն մը ձեռք բե-րեն . հմութիւն մը՝ որ հազուագիւտ է մեր մէջ, եւ զոր հազորդել այլոց խիստ դժուար կերեւի, որովհետեւ նոյն իսկ այն արուեստագէտք աւելի իրենց փորձովն է որ սովորած են եւ ոչ եթէ ու-սումնական հիմամբ . թող որ ասոնց մէջ շատ քիչ կան որ իրենց փոքրիկ խանութը եւ գործը երեսի վրայ ձգելով, արուեստանոց բանալու կարողու-թիւն ունենան :

Սակայն այդ արուեստագէտք պէտք էր որ ա-ւելի եռանդեամբ մտածէին իրենց իւրաքանչիւր ձեռքին յառաջադիմութեան համար . վասն զի Եւ-րոպա իրենց հետ մրցումը օր ըստ օրէ կաւելցնէ, եւ եթէ իրենք՝ յետ բազում անձնական փորձերու-դեռ անկարող են Եւրոպայի հետ մրցիլ, հապա ի-րենց զաւակները ինչպէս պիտի կարենան յաջողիլ :

Ուստի եթէ հարուստները կամ արուեստից ճա-շակ չունենալնուն համար, կամ Եւրոպայէն դիւ-րութիւն ունենալնուն համար՝ արուեստներու յա-ռաջադիմութեան հոգ չէին տաներ, բայց հասա-սարակաց դադափարը այժմ ոչ միայն ժողովրդեան մէջ, այլ եւ կարողութիւն ունեցող անձանց սըր-տին մէջ արթնցած է, եւ բարեխնամ կառավա-րութեան սանձերը ձեռքն ունեցող բարձրապատիւ-Նպարքոս մը այսօր իւր ժողովրդեան կարօտու-թեան եւ յառաջադիմութեան մեծ աղբիւր մը՝ ար-ուեստները կը համարի ամենայն իմաստութեամբ :

Արուեստագէտք պէտք է որ այսուհետեւ իրենց թմրութիւնը, անհոգութիւնը եւ յուսահատութիւնը թողուն, տեսնելով որ ժամանակը իրենց յաջող է, եւ խրախուսելին Տէրութեան պաշտպանողա-կան խնամքները ի միտ բերելով :

Արուեստները որչափ շատ են, շատ են եւ ա-

նոնց պէտքերը, ուստի արուեստանոցներն ալ հարկ է այնքան տեսակ ըլլան որչափ որ մեր մէջ արուեստներ կը գտնուին :

Ձը կարծուի թէ մեծ գիւղացիութիւն կայ այս արուեստանոցաց հիմնարկութեանը . բաւական է որ իւրաքանչիւր արուեստի տէր անձինք իրենց յատուկ եղած ճիւղին վրայ խորհրդածեն, արուեստակցաց հետ ձեռք ձեռքի տան, եւ հասարակաց առջեւ ներկայացնեն իրենց նախագիծը (ըլանը), ապահով ըլլալով որ ոչ միայն մեր հարուստներուն մէջէն պիտի գտնուին իրենց օժանդակութիւնը, ներու պատրաստ սրտեր, այլ եւ լրագիրք՝ ժողովրդեան պէտքը զգալով, պիտի քաջալերեն արուեստագիտաց այս օգտաւէտ ջանքն ու ձեռնարկութիւնը, ժողովուրդը պիտի միանայ այն ճարտարաց հետ, նկատելով որ իւր զաւակները անոնց ձեռքով ապահով ապագայ մը պիտի գտնան :

Արուեստանոցը՝ ապահովութիւն մըն է առաւելապէս արուեստաւոր ընտանիքի մը բաղկին : Հոն պիտի յուսայ ամեն արուեստաւոր որ իր որդին պիտի զարգանայ ճարտարութեան մէջ, ու քան զհայրը՝ գերազանցելով որ մը օգնէ իրեն ու իր անուան պատիւը պահպանէ ու աւելցնէ հետզհետէ : Ըսածէս կը հետեւի՝ որ արուեստագէտը պէտք է փութան ու խորհելով չլնեն իրենց նախագիծը իբրեւ իրենց ամենէն կարեւոր գործը . եւ իբրեւ հիմ մը իրենց զաւակաց բաղդաւորութեանը եւ բարոյականութեանը :

Մենք մեր այս առաջարկութեանը գործնական օրինակ մըն ալ տալու համար, մեր ճիւղին վերաբերեալ նախագիծը պատրաստած ենք, զոր մեր արուեստակցաց պիտի ներկայացնենք, յուսալով որ անոնց խորհուրդն ու քաջալերութիւնը ոչ սակաւ նպաստէ մեր բանալու արուեստանոցին :

Կը փափաքինք որ միւս արհեստները մշակող աղգայինք ալ մեր օրինակին հետեւելով, իւրաքանչիւրն իրենց ճիւղին վրայ խորհրդակցելով ժամ մը առաջ ձեռնարկէին ալ եւ այլ արուեստանոցներ բանալու, ապահով ըլլալով մեր լուսաւորեալ կառավարութեան ձեռնառութեանը վրայ :

ՏԵՐՏԵՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Տ. ՄԵՐԷԷԼԷՆ՝ Տէր եղբայր, (ուրախակից եմ ձեզի . գեղերնդ աղէկ քէլեփիր մը եկաւ . կուտմբ ծուխ մը, աճապ մէջերնդ ո՞վ էհեա

եղաւ . որո՞ն բաժին ինկաւ այն ոսկելի քացան պէրէքէթնիդ շատնայ :

Տ. ՀՊԵՔ՝ Ձիյտես գլուխնուս եկածը տէ՛ առանկ կը խորագես դուն ալ :

Տ. ՄԵՐԷԷԼԷՆ՝ Ի՞նչ կայ քի, քուզում Տէր եղբայր, գեղերնդ չի հաւնեցաւ թէ ոչ տունին հալան եարամիչ չեղաւ այն միբասակուլ էֆէնտիին . ամա չորս հարիւր լիրա քիւրայի բռնած տունին հալան կրնայ գէշ ըլլալ :

Տ. ՀՊԵՔ՝ Կուղէ աղէկ ըլլայ կուղէ գէշ, մեզի մէկ փարսյի ֆայտամը չըլլալէն ետքը՝ հա մեր գեղը նստեր է հա խասգիւղ, մեզի ինչ :

Տ. ՄԵՐԷԷԼԷՆ՝ Ի՞նչ կըսես, տէր եղբայր, չեմ հասկնար . անանկ գիրուկ ծուխի մը համար առանկ պաղ տավրանմիչ կըլլաք :

Տ. ՀՊԵՔ՝ Ձէ հոգիս չէ, պաղ տավրանմիչ չեղանք, ամենքնուս ալ սիրտը թըփ թըփ նետեց, գեղերնիս ոտք կոխեց չի կոխեց՝ խաւ փախնիս շտկեցինք չաթ դուռը՝ տունը լեցուեցանք : Ամա ինչ ֆայտա քի, պարապը ելանք :

Տ. ՄԵՐԷԷԼԷՆ՝ Ան թարաֆէն բրօվայի վախթ չը մնաց, մօիկ ըրէ քի ըսեմ . կաղանդ է տէյի գացինք դուռը զարկինք՝ ներս մտանք չը մտանք՝ մեր նորեկ ամիրան դէմբենիս ելու, մորուքնուս դէմ մօրուքը տնկեց՝ և ի՞նչ կ'ուղէք տէր պապաներ, ըսաւ :

— Օրհնա՛ծ, ըսինք, բարով եկերեսի եկանք, հէմ չնորհաւոր նոր տարի ըսելու :

— Թողութիւն կ'ընէք, տէր պապաներ, չ'եմ կրնար զձեզ ներս առնել, պատասխան տուաւ մեզի :

— Ատ ի՞նչ խօսք է, էֆէնտիմ, ի՞նչ ըսել կ'ուղէք, հարցուցինք :

— Կարճ խօսք ձեզի, պատանխանեց, Հայրիկը ինձի ըսաւ որ՝ տէֆ ըրէ սա տէրտէրները, քեզի տէրտէր ի՞նչ պէտք է, ես ալ տէրտէր եմ և քու տէրտէրութիւնդ ես պիտի ընեմ, քանի որ Ս. Հայրիկը այսպէս հրաման ըրաւ՝ ես չ'եմ կրնար ուրիշ տէրտէր ներս առնել, ի՞նչ ընեմ, յանցանքն իմա չ'է, երթաք բարով :

Այս ըսելով տունին դուռը շրջախ քի-
թերնուս վրայ գոցեց՝ ու մտնուքը ներս քա-
շեց և մեր մտնուքը մնաց ձեռքերնիս :

Տ. Մեհկէլեան . Սնանկ է նէ ի՞նչ էք կեցեր ,
հայտէ դուք ալ շիտակ Պատրիարքարան գա-
ցէք ու հոն նստեցէք . քանի որ Պատրիարքը
մինտէրը տուները փռած՝ տէրտէրութեան
սկսեր է, տէրտէրներուն ալ կիյնայ հէմէն երեց-
կիննին շալակնին Պատրիարքարան երթալ ,
մինտէրը փռել ու պատրիարքութիւն ընել :

Տ. Հմբար . Աղէկ ըսիր տէր եղբայր , Վէ-
քիլը տէրտէր կըլլայ տէ՛ Պատրիարքը ինչու
տէրտէր պիտի չըլլայ :

Տէր պապաներ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՎԷԼԷՄ ՊԻԻՎԷԼԷՄ

Ազգային բանաստեղծներէն Կուլի Կուլի
էֆէնտի այս անգամ ընկերականութեան վրայ
դրուած ընտիր գիրք մը 'ի լոյս ընծայած է ,
երկու երեսէ և չորս հարիւր վաթսուն ստո-
րակէտէ , ութ հարիւր տասն և մէկ ու կէս փու-
թէ , եօթ հարիւր տասն ու չորս միջակէտէ ,
հարիւր տասն ութը վերջակէտէ , երկու պա-
րոյկ և մէկ երկարէ բաղկացեալ մեծահատոր
գիրքով , կը ծախուի ամեն նպարավաճառնե-
րու խանութը գին : . . . . . ես ալ չեմ գիտեր :

ԻՄԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՍԱՆԴՈՒԻ

ՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ազգային բանաստեղծներէն Մեծ Թովմաս
էֆէնտի Թէրզիեանի հեղինակած այս ընտիր
ողբերգութիւնը Բ. տպագրութեամբ 'ի լոյս ըն-
ծայուած ըլլալով կը ծախուի բոլոր Հայ դրա-
վաճառաց քով 'ի գին մէկ քառորդ արծաթ
մէծիտ :

ՕՐԱՅՈՅՑ

1872

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐԻՔՃԵԱՆ

Մասնաւորապէս կը ծախուի յիշեալ տպա-
րանը . ֆինճանճըլար եօգուշու Րիզա բաշա
խան թիւ 3 :

Նաեւ՝ Բիւրքճի խան Մարգարեան Յարու-
թիւն աղային Գրատունը . Մէրճան՝ Պաղտա-
սար աղային խանութը :

Հատը 20 փարայ է :

Լրագիր ցրուողներուն քով ալ կը գտնուի ,
բայց ասոնք հատով ծախելուն գինն աւելի է :

ԳԱՂՏՆԻՔ ՍԻՐԱՀԱՐԱՑ

Կա՛մ

ԱՐԱՐԱՏԱՅ ԱՅՅԵԼՈՒՆ

Այս փպտասնութիւնը հինգհատորէ պիտի
բաղկանայ . որուն Ա. հատորն արդէն հրատա-
րակուած , Բ. հատորն ալ մամլոյ տակ է , որ
մօտ օրերս պիտի հրատարակուի :

Ամբողջ դործոյն գինն է բաժանորդաց հա-
մար մէկ արծաթ մէծիտ . իւրաքանչիւր հա-
տորը մէկ քառորդ արծաթ :

Բաժանորդագրութեան տեղերն են Չաք-
մաքճըլար եօգուշու Յարութիւն Մարգարեա-
նի 25 թիւ գրատունը . Մահմուտ փաշա պօ-
յաճի Մանուկ աղային 208 թիւ խանութը .
և բոլոր Հայ դրավաճառաց քով հատով կը
ծախուի :
Խ. Պ. Ա.

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

ԳԷՈՐԳ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐԻՔՃԵԱՆ

ՖԻՆՃԱՆՃՐԼԱՐ ԵՕԴՈՒՌ ԲՁԱ ՓԱՅԱ ԽԱՆ ԹԻՒ 5